

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیامدهای بازرگانی ایجاد
منطقه آزاد تجاری بین
اتحادیه گمرکی شورای همکاری
خلیج فارس و اتحادیه اروپا
بر تجارت ایران

« این کتاب حاصل طرح پژوهشی است که در مؤسسه مطالعات و پژوهشهای
بازرگانی اجرا شده است. »

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

سرشناسنامه	نام: حسن، مجری طرح.
عنوان و نام پدیدآور	پیامدهای بازرگانی اتحاد منطقه آزاد تجاری بین اتحادیه گمرکی، شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا بر تجارت ایران/مجرى طرح حسن، ثاقب؛ مسئول طرح على دینی ترکمانی؛ همکاران طرح نویسنده حسن پور... (و دیگران)؛ مشاور طرح محمدرضا رفیعی؛ [بهنه‌کننده] معاونت پژوهش و آموزش گروه مطالعات و پژوهشهای بازار مشترک اسلامی.
مسئخصات نشر	تهران: موسسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۸۶.
منبخصات طاهری	ف، ۳۳۱ ص:، جدول.
شابک	۳۰۰۰۰ ریال 978-964-469-248-2
وصفیت فهرست نویسی	ج۱
یادداشت	این کتاب حاصل طرح پژوهشی است که در موسسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی اجرا شده است.
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۸۵-۱۹۳.
موضوع	کشورهای عضو بازار مشترک اروپا -- بازرگانی -- ایران.
موضوع	ایران -- بازرگانی -- خلیج فارس. منطقه.
موضوع	خلیج فارس. منطقه -- بازرگانی -- ایران.
موضوع	خلیج فارس. منطقه -- بازرگانی -- کشورهای عضو بازار مشترک اروپا.
موضوع	کشورهای عضو بازار مشترک اروپا -- بازرگانی -- خلیج فارس. منطقه.
موضوع	ایران -- بازرگانی - کشورهای عضو بازار مشترک اروپا
شناسه افزوده	موسسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. مدیریت مطالعات و پژوهشهای بازار مشترک اسلامی.
سناسه افزوده	موسسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
رده یدک کبیره	۱۳۸۶ ۵۳۳/۳-۵۷/۳۷۷۰۴۴۳۷۷
رده یدک دیوبی	۱-۹۵۵۰۳۸۲
شماره کتابسناسی ملی	۳-۱۱۳۷۷

شابک: ۲-۲۴۸-۴۶۹-۹۶۴-۹۷۸

نام کتاب: پیامدهای بازرگانی ایجاد منطقه آزاد تجاری بین اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا بر تجارت ایران

شناسنامه پدیدآوردگان:

معاونت پژوهش و آموزش

گروه مطالعات و پژوهشهای بازار مشترک اسلامی

مسئول طرح: دکتر علی دینی ترکمانی

مجرى طرح: حسن ثاقب

مشاور طرح: دکتر محمدرضا رفتی

همکاران طرح: یوسف حسن پور، مختار قانلی، اصغر نادری و حمیدرضا محبی

صفحه آرایى: آذر سعیدلونیا

ویرایش و نسخه‌پردازی: اشرف اشجاری

طراحی جلد: فرشته سعیدا

شناسنامه کتاب

چاپ اول: بهمن ماه ۱۳۸۵

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

ناشر: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، شماره ۲۴۰ تلفن: ۶۶۹۳۹۳۲۹

پیشگفتار

بررسی وضعیت تجارت ایران با دو بلوک اتحادیه اروپا و شورای همکاری خلیج فارس بیانگر جایگاه و اهمیت این مناطق در کل تجارت ایران است. اما مقایسه بین دو بلوک، اهمیت بیشتر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس را در تجارت ایران به ویژه در توسعه صادرات غیرنفتی (از دغدغه‌های کشور در سال‌های اخیر) روشن می‌سازد. ایران و کشورهای مذکور به دلایل ویژگی‌های مشترک از جمله وجود دین و آیین مشترک اسلام، قرابت فرهنگی و تاریخی بین مردم، قرار گرفتن همه کشورها در حاشیه خلیج فارس از لحاظ جغرافیایی و همچنین وابستگی بخش عمده تجارت خارجی این کشورها به مسیر خلیج فارس، در حال توسعه بودن همه کشورها و وجود نفت به عنوان منبع اصلی ثروت و درآمد کشورهای منطقه از بستر و زمینه‌های طبیعی لازم به منظور گسترش تجارت فی مابین برخوردارند.

توسعه تجارت نیازمند عوامل و زمینه‌های دیگری است که این عوامل متأثر از تحولات بین‌المللی و تحولات جامعه جهانی از جمله حضور کشورها در قالب همگرایی‌های مختلف منطقه‌ای و حرکت در چارچوب الزامات و ضوابط سازمان جهانی تجارت با ایجاد بسترهای لازم می‌باشد. هر چند در این زمینه‌ها کشور ایران گام‌های متعددی برداشته است که از جمله می‌توان به شرکت در همگرایی‌های منطقه‌ای مانند دی هشت و اکو و همچنین پیوستن به موافقت‌نامه نظام ترجیحات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

اشاره نمود، اما واقعیت امر آن است که در این همگرایی‌های منطقه‌ای و حتی در زمینه موافقت‌نامه‌های دو جانبه هنوز موفقیت‌های مورد انتظار حاصل نشده است. این در حالی است که بسیاری از کشورهای جهان، موفقیت در افزایش حجم تجارت و رشد اقتصادی خود را مرهون حضور در اقتصاد جهانی در قالب پیمان‌های منطقه‌ای مختلف در چارچوب ضوابط سازمان جهانی تجارت می‌دانند.

در این میان حضور شرکای عمده تجاری ایران در همگرایی‌های منطقه‌ای نیز فرصت‌ها و یا تهدیدهای تجاری و اقتصادی برای ایران به دنبال خواهد داشت. بدون شک آگاهی از آثار اینگونه موافقت‌نامه‌ها و اتخاذ سیاست‌های صحیح در قبال آن می‌تواند تهدیدها را نیز تبدیل به فرصت کرده و منافع بیشتری را نصیب کشور نماید. کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس از جمله کشورهایی هستند که دارای ویژگی فوق بوده و به عنوان شرکای عمده تجاری ایران (به ویژه کشور امارات متحده عربی)، در سال‌های اخیر اقدام به ایجاد اتحادیه گمرکی نموده و همچنین تلاش مستمری را به منظور تشکیل منطقه آزاد تجاری با اتحادیه اروپا پیگیری می‌باشند.

شش کشور عربستان سعودی، کویت، قطر، بحرین، امارات متحده عربی و عمان در سال ۱۹۸۱ به منظور تفاهم و همکاری بین خود در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی اقدام به تشکیل شورای همکاری خلیج فارس نمودند. هر چند عوامل و دلایل متعدد و مختلفی کشورهای مذکور را مصمم به ایجاد این همگرایی منطقه‌ای کرده است، اما می‌توان گفت اهمیت همکاری‌های اقتصادی در صحنه جهانی و منطقه‌ای نزد کشورهای مذکور از ارجحیت برخوردار بوده و به همین دلیل این کشورها که در صدد رفع موانع موجود بر سر راه افزایش حجم تجارت و صادرات خود بوده‌اند، از سال ۱۹۸۳ سعی در ایجاد اتحادیه گمرکی داشته‌اند تا از این طریق به سمت بازار مشترک خلیج فارس حرکت کنند. این کشورها به خاطر مالیات‌های سنگینی که از سوی اتحادیه اروپا (به عنوان بزرگ‌ترین شریک تجاری آن‌ها) بر صادرات محصولات نفتی پالایش شده آن‌ها اعمال می‌شود و همچنین کسری تجاری بالا، به ایجاد یک منطقه آزاد بین دو بلوک تمایل داشته‌اند. پس از مذاکرات شورا با اتحادیه اروپا و حصول اطمینان اعضای شورا از امضای

قرارداد تجارت آزاد با اتحادیه اروپا و همچنین تاکید ۱۵ کشور عضو اتحادیه اروپا بر تشکیل اتحادیه گمرکی بین شش کشور عضو شورا، کشورهای مذکور در این زمینه اقدام نمودند. مطابق توافق قبلی قرار بود این اتحادیه گمرکی تا سال ۲۰۰۵ تشکیل شود، اما وزیران خارجه و دارایی این کشورها توصیه نمودند تعرفه خارجی گمرکی مشترک از سال ۲۰۰۳ اعمال شود. این موافقت نامه بخشی از یک برنامه گسترده تری بود که با هدف ایجاد پول واحد منطقه ای و منطقه تجارت آزاد یکپارچه و در نهایت تسریع مذاکرات با اتحادیه اروپا منعقد شد. شش کشور عضو شورا متعاقب توافقات به عمل آمده در اجلاس مسقط (دسامبر ۲۰۰۱) توافق کردند که از اول ژانویه سال ۲۰۰۳ یک تعرفه مشترک خارجی ۵ درصدی را به جای تعرفه های بین ۴ تا ۱۵ درصد در مقابل واردات از خارج اتحادیه وضع نموده و کالاهایی که ۴۰ درصد از ارزش افزوده آن ها دارای مبدأ کشورهای عضو باشد، در تجارت بین منطقه ای از هر گونه عوارض گمرکی معاف باشند. همچنین این کشورها که در تلاش برای تشکیل اتحادیه اقتصادی در سال ۲۰۱۰ بودند، در عمل بنا به دلایل مختلف از جمله عدم عضویت عربستان سعودی در سازمان جهانی تجارت و مسائل دیگر، اجرای تعرفه گمرکی مشترک برای کشورهای غیر عضو و حذف عوارض گمرکی بین اعضا به سال ۲۰۰۵ موکول گردید. مطالعه حاضر به بررسی آثار ایجاد منطقه آزاد تجاری بین دو بلوک اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا و حذف موانع تعرفه ای فی مابین و همچنین در شرایط وضع تعرفه های مشترک خارجی توسط کشورهای مذکور بر صادرات ایران به دو بلوک مذکور پرداخته است.

در پایان لازم است از آقای حسن ثاقب مجری طرح، آقای علی دینی ترکمانی مسئول طرح و تمامی همکاران شرکت چاپ و نشر بازرگانی که در به ثمر رسیدن این اثر تلاش داشته اند، تقدیر و تشکر به عمل آید.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

م	مقدمه
	فصل اول: موافقت نامه های تجارت آزاد اتحادیه اروپا با سایر کشورها با تاکید بر شورای همکاری
۱	خلیج فارس
۱	مقدمه
۲	انواع موافقت نامه های دو جانبه اتحادیه اروپا
۲	الف- موافقت نامه های تجاری ترجیحی
۳	۱- منطقه تجارت آزاد و اتحادیه گمرکی (تحت ماده ۲۴ گات)
۴	۲- موافقت نامه آزادسازی تجارت خدمات (تحت ماده ۵ گاتس)
۵	۳- موافقت نامه با معافیت از تعهد (تحت ماده ۹ موافقت نامه تأسیس)
۶	ب- موافقت نامه های تجاری غیر ترجیحی
۸	سیاست های تجاری اتحادیه اروپا
۸	۱- محیط اقتصادی
۱۰	۲- چارچوب سازمانی
۱۱	۳- ابزارهای سیاست تجاری
۱۳	۴- سیاست های بخشی
۱۵	تشکیل شورای همکاری خلیج فارس

- ۱۶ ساختار تشکیلاتی شورای همکاری
- ۱۶ الف - شورای عالی
- ۱۷ ب - دبیرخانه
- ۱۷ ج - اساسنامه شورای همکاری
- ۱۸ ایجاد منطقه آزاد تجاری بین اتحادیه اروپا و شورای همکاری خلیج فارس
- ۲۳ مراحل فنی مذاکرات انعقاد موافقت نامه تجارت آزاد
- ۲۴ اقدامات کشورهای آسیایی برای انعقاد موافقت نامه تجارت آزاد با اتحادیه اروپا
- ۲۹ فصل دوم: روابط تجاری ایران با اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس
- ۳۰ مروری بر ادوار مذاکراتی بین ایران و اتحادیه اروپا
- ۳۵ تفاوت موافقت نامه اتحادیه اروپا با ایران با سایر موافقت نامه های مشابه
- ۳۸ راهکار مذاکرات تعرفه ای جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا
- ۴۱ روابط تجاری ایران با شورای همکاری خلیج فارس
- فصل سوم: بررسی وضعیت تجاری و ساختار تعرفه ای اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس در تجارت با ایران
- ۴۶ وضعیت تجارت ایران با EU و pGCC
- ۴۶ الف - تجارت در سطح کل
- ۴۹ ب - تجارت به تفکیک کدهای دو رقمی HS
- ۵۳ ج - تجارت به تفکیک کدهای شش رقمی HS
- ۵۹ د - تجارت به تفکیک مواد خام، کالاهای مصرفی، واسطه ای و سرمایه ای
- ۶۴ بررسی جایگاه تجاری ایران در تامین نیازهای وارداتی دو بلوک مورد بررسی
- ۶۴ الف - اتحادیه اروپا
- ۶۸ ب - اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس
- ۷۰ ساختار تعرفه ای
- ۷۰ الف - تعداد اقلام تجاری بر حسب کدهای شش رقمی HS

ب- موانع تعرفه‌ای.....	۷۳
۱- ب- در سطح کل.....	۷۳
۲- ب- در سطح کدهای دو رقمی HS.....	۷۵
۳- ب- در سطح کدهای شش رقمی HS.....	۷۷
۴- ب- به تفکیک مواد خام، کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای.....	۸۴
فصل چهارم: مبانی نظری و روش‌شناسی تحقیق.....	۸۹
مبانی نظری.....	۸۹
بررسی مطالعات انجام شده.....	۹۷
معرفی متدلوژی تحقیق.....	۱۱۰
فصل پنجم: برآورد اثرات ایجاد منطقه آزاد تجاری بین دو بلوک مورد بررسی	
بر تجارت ایران.....	۱۱۲
آثار ایجاد تجارت و انحراف تجارت در دو بلوک EU و pGCC برای ایران.....	۱۱۹
اثرات بر صادرات ایران به دو بلوک EU و pGCC.....	۱۲۵
الف- در سطح کل.....	۱۲۵
ب- در سطح کدهای دو رقمی HS.....	۱۲۸
ج- در سطح کدهای شش رقمی HS.....	۱۳۷
اثرات بر صادرات ایران به تفکیک مواد خام، مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای.....	۱۴۶
فصل ششم: ارائه نتایج و پیشنهادات.....	۱۵۱
خلاصه نتایج.....	۱۵۱
وضعیت تجارت در سطح کل.....	۱۵۲
وضعیت تجارت در سطح کالایی.....	۱۵۴
وضعیت تجارت به تفکیک کالاهای مصرفی، واسطه‌ای، سرمایه‌ای و مواد خام.....	۱۵۸
بررسی جایگاه تجاری ایران در تامین نیازهای وارداتی دو بلوک مورد بررسی.....	۱۵۹

۱۶۲		ساختار موانع تعرفه‌ای فی مابین ایران و دو بلوک مورد نظر
۱۶۵		آثار ایجاد منطقه آزاد بین دو بلوک بر تجارت ایران در سناریوهای مورد نظر
۱۶۶		سناریوی اول
۱۷۰		سناریوی دوم
۱۷۳		سناریوی سوم
۱۷۶		یافته‌های تحقیق
۱۸۶		توصیه‌های سیاستی
۱۸۹		منابع
۱۹۳		ضمائم

فهرست جداول

صفحه	عنوان
جدول (۱-۱) - فهرست موافقت‌نامه‌های تجاری غیرترجیحی اتحادیه اروپا با سایر کشورها.....	۲۶
جدول (۱-۲) - فهرست موافقت‌نامه‌های تجاری ترجیحی اتحادیه اروپا.....	۲۷
جدول (۳-۱) - وضعیت تجارت ایران با اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس در سال ۲۰۰۵.....	۴۷
جدول (۳-۲) - وضعیت تجارت غیر نفتی ایران با کشورهای عضو اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس.....	۴۸
جدول (۳-۳) - عمده‌ترین کالاهای صادراتی غیر نفتی ایران به دو بلوک EU و pGCC به تفکیک کدهای دو رقمی HS.....	۵۰
جدول (۳-۴) - عمده‌ترین کالاهای وارداتی ایران از دو بلوک EU و pGCC.....	۵۱
جدول (۳-۵) - عمده‌ترین کالاهای صادراتی غیر نفتی ایران به دو بلوک EU و pGCC به تفکیک کدهای شش رقمی HS.....	۵۴
جدول (۳-۶) - عمده‌ترین کالاهای وارداتی ایران از دو بلوک EU و pGCC به تفکیک کدهای شش رقمی HS.....	۵۷
جدول (۳-۷) - صادرات غیر نفتی ایران به دو بلوک EU و pGCC (در سال ۲۰۰۵) به	

- تفکیک کالاهای واسطه‌ای، سرمایه‌ای، مصرفی و موادخام..... ۶۰
- جدول (۳-۸)- واردات ایران از دو بلوک EU و pGCC (در سال ۲۰۰۵) به تفکیک
- کالاهای واسطه‌ای، سرمایه‌ای، مصرفی و موادخام..... ۶۲
- جدول (۳-۹)- فهرست عمده‌ترین کالاهای مشابه صادراتی بین ایران و شورای همکاری
- خلیج فارس در صادرات به اتحادیه اروپا..... ۶۷
- جدول (۳-۱۰)- فهرست عمده‌ترین کالاهای مشابه صادراتی غیرنفتی بین ایران، اتحادیه
- اروپا و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در صادرات به بلوک شورای
- همکاری خلیج فارس..... ۶۹
- جدول (۳-۱۱)- تعداد کالاهای صادراتی و وارداتی ایران در تجارت با اتحادیه اروپا
- و شورای همکاری خلیج فارس..... ۷۲
- جدول (۳-۱۲)- میانگین حسابی و وزنی تعرفه‌ها در تجارت ایران با اتحادیه اروپا و
- اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس..... ۷۴
- جدول (۳-۱۳)- میانگین وزنی و حسابی تعرفه‌های اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی
- شورای همکاری خلیج فارس در تجارت با ایران به تفکیک موادخام، کالاهای
- مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای..... ۸۵
- جدول (۳-۱۴)- میانگین وزنی و حسابی تعرفه‌های ایران در تجارت با اتحادیه اروپا و
- کشورهای عضو اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس به تفکیک موادخام،
- کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای..... ۸۷
- جدول (۵-۱)- آثار ایجاد تجارت و انحراف تجارت تشکیل منطقه آزاد تجاری بین دو
- بلوک EU و pGCC برای ایران..... ۱۲۲
- جدول (۵-۲)- تغییرات در صادرات ایران در اثر تشکیل منطقه آزاد تجاری بین
- دو بلوک EU و pGCC..... ۱۲۵
- جدول (۵-۳)- تغییرات در صادرات ایران به کشورهای عضو pGCC تحت سناریوی
- اول به ترتیب بیشترین تغییر..... ۱۲۹
- جدول (۵-۴)- تغییرات در صادرات ایران به کشورهای عضو pGCC تحت سناریوی

- دوم به ترتیب بیشترین تغییر ۱۳۲
- جدول (۵-۵) - تغییرات در صادرات ایران به کشورهای عضو pGCC تحت سناریوی
- سوم به ترتیب بیشترین تغییر ۱۳۵
- جدول (۵-۶) - تغییرات در صادرات ایران (برحسب کدهای شش رقمی) به کشورهای
- عضو pGCC تحت سناریوی اول به ترتیب بیشترین تغییر ۱۳۹
- جدول (۵-۷) - تغییرات در صادرات ایران (برحسب کدهای شش رقمی) به کشورهای
- عضو pGCC تحت سناریوی دوم به ترتیب بیشترین تغییر ۱۴۱
- جدول (۵-۸) - تغییرات در صادرات ایران (برحسب کدهای شش رقمی) به کشورهای
- عضو pGCC تحت سناریوی سوم به ترتیب بیشترین تغییر ۱۴۴
- جدول (۵-۹) - تغییرات در صادرات ایران در اثر تشکیل منطقه آزاد تجاری بین
- دو بلوک EU و pGCC به تفکیک مواد خام، مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای ۱۴۶
- جدول (۵-۱۰) - تغییرات در صادرات ایران به اعضای pGCC پس از ایجاد منطقه آزاد
- تجاری بین دو بلوک EU و pGCC به تفکیک مواد خام، مصرفی، واسطه‌ای و
- سرمایه‌ای ۱۴۹

مقدمه

شورای همکاری خلیج فارس در سال ۱۹۸۱ متشکل از کشورهای عربستان سعودی، کویت، امارات متحده عربی، قطر، عمان و بحرین ایجاد شد. کشورهای مذکور به منظور هموار نمودن مسیر انعقاد قرارداد تجارت آزاد با اتحادیه اروپا، توافق کردند تا هرچه سریع‌تر اتحادیه گمرکی بین خود را تشکیل دهند. اعضای شورای همکاری خلیج فارس از سال ۱۹۸۳ سعی در ایجاد اتحادیه گمرکی دارند تا از این طریق به سمت بازار مشترک خلیج فارس حرکت کنند.

اتحادیه اروپا دومین شریک تجاری شورای همکاری خلیج فارس پس از ایالات متحده آمریکا به‌شمار می‌رود و در مقابل، این شورا نیز پنجمین شریک تجاری اتحادیه اروپاست. پس از مذاکرات شورا با اتحادیه اروپا و حصول اطمینان اعضای شورا از امضای قرارداد تجارت آزاد با اتحادیه اروپا و همچنین تاکید ۱۵ کشور عضو اتحادیه اروپا بر تشکیل اتحادیه گمرکی بین شش کشور عضو شورا، کشورهای مذکور تصمیم بر تشکیل اتحادیه گمرکی تا سال ۲۰۰۳ گرفتند. این موافقت‌نامه بخشی از یک برنامه گسترده‌تری بود که با هدف ایجاد پول واحد منطقه‌ای و منطقه تجارت آزاد یکپارچه و در نهایت تسریع مذاکرات با اتحادیه اروپا منعقد شد. شش کشور عضو شورا متعاقب توافقات به‌عمل آمده در اجلاس مسقط (دسامبر ۲۰۰۱) توافق کردند که از اول ژانویه سال ۲۰۰۳ یک تعرفه

مشترک خارجی ۵ درصدی را به جای تعرفه‌های بین ۴ تا ۱۵ درصدی در مقابل واردات از خارج اتحادیه وضع نموده و کالاهایی که ۴۰ درصد از ارزش افزوده آن‌ها دارای مبدأ کشورهای عضو باشد، در تجارت بین منطقه‌ای از هر گونه عوارض گمرکی معاف باشند. هر چند این برنامه‌ها به دلایل مشکلاتی که در پیش روی این کشورها بوده، از جمله عدم عضویت عربستان سعودی - از اعضای مهم شورا - در سازمان جهانی تجارت و اقدامات برخی از اعضا، خارج از ضوابط شورا و مشکلات متعدد دیگر با تأخیر مواجه شده و در عمل ایجاد اتحادیه گمرکی بین اعضای شورا تا سال ۲۰۰۵ به طول انجامید و کشورها ضمن حذف تعرفه‌ها در بین اعضا، اقدام به وضع تعرفه مشترک خارجی در سطح ۵ درصد نمودند.

همچنین کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا قرار بود تا پایان سال ۲۰۰۷ میلادی موافقت‌نامه تجارت آزاد مشترک و تا سال ۲۰۱۰ اتحادیه اقتصادی تشکیل دهند. ایجاد منطقه آزاد تجاری تحول قابل توجهی در گشایش بازارهای منطقه به سوی اتحادیه اروپا به شمار می‌رفت. طرف اروپایی در نشست‌های خود با اعضای شورای همکاری خواستار اعمال قوانین و مقررات جدید مالکیت و سرمایه‌گذاری در کشورهای عضو این شورا به ویژه در بخش‌های بانکداری، بیمه و ارتباطات شده بود. انواع کالاهای مصرفی و خدماتی بیشترین صادرات اتحادیه اروپا به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را تشکیل می‌دهد. از این رو هدف اتحادیه اروپا از امضای موافقت‌نامه منطقه آزاد تجاری با شورای همکاری خلیج فارس، دسترسی به بازار خدمات این کشورها علاوه بر بازار کالا و سرمایه‌گذاری بوده است. از سوی دیگر، حجم غالب صادرات شورای همکاری خلیج فارس به اتحادیه اروپا را نفت و فراورده‌های آن تشکیل می‌دهد و این کشورها به خاطر مالیات‌های سنگینی که از سوی اتحادیه اروپا بر صادرات محصولات نفتی پالایش شده آن‌ها اعمال می‌شود و همچنین کسری تجاری بالا، همواره اتحادیه اروپا را مورد انتقاد قرار داده‌اند. کاهش و یا حذف این موانع از طریق ایجاد منطقه آزاد بین دو بلوک باعث توسعه و افزایش چشمگیر صادرات فراورده‌های نفتی شورای همکاری خلیج فارس به اتحادیه اروپا و کسب منافع بسیاری برای کشورهای عضو اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس خواهد بود. از این رو کشورهای مذکور پس از تشکیل

شورای همکاری خلیج فارس (سال ۱۹۸۳) تمامی تلاش خود را معطوف به اجرای خواسته‌ها و الزامات اتحادیه اروپا برای تشکیل هرچه سریع‌تر منطقه آزاد نموده و برنامه زمان‌بندی شده‌ای را جهت تشکیل اتحادیه گمرکی تا سال ۲۰۰۵ و ایجاد منطقه آزاد تا سال ۲۰۰۷ و پس از آن اتحادیه اقتصادی و رواج پول واحد تا سال ۲۰۱۰ تنظیم نمودند.

واقع شدن اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس در جنوب ایران و حاشیه خلیج فارس باعث شده است که سهم بالایی در مبادلات تجاری ایران داشته و از لحاظ بازرگانی از اهمیت ویژه‌ای برای ایران برخوردار باشد. بنابراین هرگونه اتفاقاتی که در زمینه توسعه و یا محدودیت در بخشی بازرگانی این کشورها به خصوص امارات متحده عربی به عنوان یکی از شرکای بزرگ تجاری ایران رخ دهد، تجارت ایران با کشورهای مذکور را تحت تاثیر قرار خواهد داد. کشورهای مذکور جایگاه ویژه‌ای در صادرات غیرنفتی ایران داشته و از این بُعد بسیار حائز اهمیت می‌باشند. مهم‌تر از آن اینکه اتحادیه اروپا نیز از شرکای مهم تجاری ایران محسوب می‌شود و ایجاد منطقه آزاد تجاری بین دو بلوک مذکور هر چند از یک سو عاملی در جهت عدم رقابت کالاهای ایرانی مشابه کالاهای اروپایی در صادرات به حاشیه خلیج فارس شده و در واقع کالاهای ایرانی مزیت خود را در صادرات به کشورهای مذکور در مقابل کالاهای اروپایی از دست خواهند داد، اما از سوی دیگر فاصله جغرافیایی اندک ایران با کشورهای مذکور و در نتیجه هزینه‌های حمل و نقل کمتر و همچنین گرایشات و سلیقه مصرف کنندگان مسلمان این کشورها به کالاهای ایرانی و واردات از ایران عاملی خواهد بود تا صادرات ایران به کشورهای مذکور به شدت تحت تاثیر قرار نگرفته و حتی با اتخاذ سیاست‌های مناسب تجاری از جمله انعقاد موافقت‌نامه‌های تجاری ترجیحی بین ایران و آن کشورها می‌توان دسترسی ایران به آن بازارها را افزایش داد.

اهداف مطالعه حاضر عبارت‌اند از:

- بررسی ویژگی‌های بازرگانی ایجاد FTA بین دو بلوک GCC (p) و EU

- برآورد آثار ایجاد FTA بر حجم مبادلات تجاری ایران (صادرات و واردات) با دو بلوک مورد بررسی در سطح کالایی (کدهای دو و شش رقمی HS) و به تفکیک کالاهای واسطه‌ای، سرمایه‌ای، مصرفی و مواد خام
- ارزیابی آثار FTA مذکور بر تراز تجاری ایران با هر یک از دو بلوک مورد نظر
- شناسایی کالاهای صادراتی ایران که در اثر ایجاد FTA مذکور بیشترین تاثیر را از بُعد ایجاد و انحراف تجارت می‌پذیرند.

با توجه به ویژگی ایجاد مناطق آزاد که حذف کلیه موانع تعرفه‌ای بین اعضا را به دنبال دارد و همچنین برنامه‌های اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس که اقدام به وضع تعرفه مشترک خارجی در سطح ۵ درصد نموده و درصدد است تا این تعرفه‌ها را تا سطح ۳ درصد هم کاهش دهد، به منظور بررسی آثار ایجاد منطقه آزاد مورد اشاره بر تجارت کالایی ایران با کشورهای مذکور سه سناریوی زیر در نظر گرفته شده است:

سناریوی اول: ایجاد منطقه آزاد تجاری بین دو بلوک مورد نظر (حذف کلیه تعرفه‌های فی مابین).

سناریوی دوم: ایجاد منطقه آزاد تجاری و برقراری تعرفه مشترک خارجی توسط اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس در سطح ۵ درصد.

سناریوی سوم: ایجاد منطقه آزاد تجاری و برقراری تعرفه مشترک خارجی توسط اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس در سطح ۳ درصد.

جامعه آماری تحقیق شامل ایران و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا می‌باشد. برای محاسبه آثار ایجاد منطقه آزاد بین اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس بر تجارت ایران با آن کشورها از آمار واردات آن کشورها و همچنین سایر کشورهای جهان از ایران در سال ۲۰۰۵ استفاده شده است. آمار تجارت و واردات از نرم افزار آماری ۱ PC/TAS و آمار مربوط به تعرفه و کشش‌های جانشینی تقاضای واردات نیز از سایت WITS مربوط به بانک جهانی استخراج شده است.

همچنین آخرین تحولات و اقدامات انجام شده در خصوص ایجاد منطقه آزاد تجاری بین اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس از منابع داخلی و خارجی مرتبط جمع آوری و استخراج گردیده است.

این تحقیق شامل شش فصل می باشد. ساختار تحقیق بدین شکل است که در فصل اول به بررسی انواع موافقت نامه های تجارت آزاد اتحادیه اروپا با سایر کشورها با تاکید بر موافقت نامه تجارت آزاد بین اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس پرداخته می شود. فصل دوم به بررسی سوابق و پیشینه روابط تجاری ایران با اتحادیه اروپا و دوره های مذاکراتی مربوطه و همچنین مروری بر پیشینه و شرایط فعلی حاکم بر روابط تجاری ایران با کشورهای عضو اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس اختصاص دارد. وضعیت تجاری و ساختار تعرفه ای اتحادیه اروپا و اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس در تجارت با ایران در فصل سوم مورد بررسی قرار می گیرد. فصل چهارم به بررسی مبانی نظری تحقیق و همچنین مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه موضوع مطالعه و سرانجام ارائه مدل سازی مورد نظر تحقیق اختصاص دارد. در فصل پنجم نیز به محاسبه و برآورد اثرات ایجاد منطقه آزاد تجاری بین دو بلوک مورد نظر بر تجارت ایران پرداخته شده و نتایج حاصله مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد و در نهایت در فصل ششم ضمن ارائه خلاصه نتایج، پیشنهادات و توصیه های سیاستی ارائه می گردد.